

Sariya kuccam jan̄de : Taye cubtaade paatude e dem̄de dee

Woni doo ko huunde e taye cubtaade he winndannde eɓbaande sariya kuccam, holli-taande Diiso Toowngo Jan̄de (HCE walla mbiyen CNE) he lewru sulyee 2022.

TIITOONDE 2 : DONNGAL EKKOLOO

Kuulal 7 :

Ekkol oo maa aldin kattande pinal e ganndal, kattande balndu e hakkille gaddanooje:

– “marde demngal arab sabu mum wonde demngal ngenndiwal laawdi-naangal, kuutorgal paggorgal ganndal he tolnooji jan̄de dii kala, feere jikkondiral renndo, kabirgal golle e njeŋtingol gede yoȳde” ;

– Yellitde e yaajnude jan̄de dem̄de ngenndiije godde dee, hono pulaar, sooninke e wolof, dem̄de potde yelliteede mbele ine ngontoya paggorde ganndal he denndaangal tolnooji jan̄de, dem̄de jikkondiral renndo, kabirgal golle e njeŋtingol gede yoȳde ».

TIITOONDE III :

Taȳre 3 : Jan̄de mawbe

Kuulal 55 : Faandaare jan̄de mawbe ko seernude dum en e humambinnaagal e beydude tolno jan̄de e pinal kuufodinngal biɓbe leydi ndii... Nde wadeteer ko he dii nokkuuji :

- juɓɓule karalleeje cosraade duum ;
- dufe jan̄de e heblo ;
- juɓɓule faggudu kam e nokkuuji golle ;
- janngingol hoore mum, walla ko aldaa e ballal heblo deestiingo ;
- nder nokkuuji pelle daraniide duum
-

TIITOONDE V : Loowdi e politik dem̄de

Damal 2 : Dem̄de dee

Taȳre 1 : Jan̄de dem̄de ngenndiije

Kuulal 65 :

. Ngam keɓagol ɓurngol newaade e yuumtude e nuundude ganndal, suka muritaninaajo jannginirtee ko demngal mum neeniwal, e dow teskaade ngonka nokku woni oo kam e jojjande kisal mahagol renndo.

. Jan̄de ndee ine wadee he demngal Arab he denndaangal tolnooji jan̄de e heblo, he nder janngirde laamu e janngirde keeriide fof.

. Dem̄de ngenndiije Pulaar, sooninke e Wolof maa naatne, Yellitde, ɓamtee he denndaangal tolnooji jan̄de ndee, gila he nder janngirde laamu haa e janngirde keeriide fof, de naatnee he nder tippudi jan̄de e heblo, no dem̄de jikkondiral e no dem̄de janngirde nii wonande heen demngal neeniwal kala, e dow ɗaɓɓaande heen demngal kala.

. He jan̄de lesre hee, suka muritaninaajo kala janngirta fannuuji gannde dee ko he demngal mum neeniwal, e dow teskaade ngonka nokku mum e jojjande kisnugol mahondiral renndo.

. Kala cukalel ngel demngal mum nee-

niwal woni arab, ine foti janngude ko famdi fof gootal e demngal ngenndiije tati dee (Pulaar, Sooninke e Wolof). Cubagol ngaal demngal fawotoo ko he ngonka renndo e kodki oon diiwaan.

. Arab ine jannginiree denndaangal sukaaɓe ɓe arab wonaa demngal mum en neeniwal, no demngal jikkondiral nii e no demngal jannginirgal nii.

Maa laawol sariya dottu ciynugol ngaldoo kuulal he nder cifagol politik dem̄de leydi ndii.

Taȳre 2 : Jan̄de dem̄de kode

Kuulal 66 :

. Farayse ine fuddoo janngede he hitaande dimmere jan̄de lesre no demngal jikkondiral nii, mbele kadi ine wontoya demngal janngirgal won deen gannde siyaas he nder tolnooji caggal jan̄de lesre.

. Engele ine waɗta janngede tuggi hitaande adannde caggal jan̄de lesre.

. Jan̄de dem̄de kode godde nde waddaaki ine waawi naatneede tuggi hitaande dimmere caggal jan̄de lesre. Cubagol deen dem̄de fawotoo ko he ngonka nder diiwaan walla winndere ndee kam e jojjande ɓamtaare faggudu leydi ndii.

Maa laawol sariya dottu ciynugol ngaldoo kuulal.

Taȳre 3 : tuugorde jan̄de dem̄de

Kuulal 67 : maa tuugorde jan̄de dem̄de yahdunde e ngonka e golle e donje e paandaale heen demngal kala dottanaa he nder jan̄de Muritani lelne.

Maa tuugnorgal ngenndiwal taro he nder dem̄de ngenndiije kam e Farayse teskotoongal peeje jan̄de dem̄de de ngonaa dem̄de neeniije lelne.

He nder lebbi sappo e diɗi caggal nde sariya kuccam oo jaɓaa, senngo laamu ngo dum toɗɗii ngoo ine foti lelnude winndannde sariya heeriinde dottoore laabi dowirdi tuugorde jan̄de dem̄de do tippudi nehdi e jan̄de leydi ndii foti tuugnaade he daawal juutngal kam e laabi potɗi teskeede he nder kuule cabborde, potɗi, kam en fof, yuɓɓondirde e politik dem̄de hono no hollitiraa dow doo nii.

Kuulal 68 : wonande tuugorgal jan̄de demngal arab ko laawol tiidtingol foti reweede, teskotoongol cuɓe 3 garooje dee :

– lelnugol tuugorgal jan̄de demngal arab he tolnooji tippudi nehdi e jan̄de dii kala ;

– lelnugol peeje karallaagal jan̄de baawɗi moȳyitinde janngugol e janngirgal demngal arab teskotoodi ko kala heen goomu njoopaangu heerorii walla ko sokli. Toppitoo lelnugol tuugorde dem̄diyaagal jan̄de demngal arab wonande ɓe kaalataa dum ko njuɓɓudi kalfinaandi jan̄de dem̄de ngenndiije eɓbaandi les doo ndii.

– cubagol jaaɓnirde e ekkinirde kese wonande jan̄de demngal arab.

Kuulal 69 : E joodtoraade ɓamtugol jan̄de dem̄de ngenndiije Pulaar, Sooninke e Wolof, tuugorgal dem̄diyaa-

gal ngal ine foti teskaade :

– lelnugol feere e wonorde tuugorde wonande jan̄de dem̄de ngenndiije tati dee ;

– cosgol njuɓɓudi ngenndiire mbellitiindi ndokkaandi kattande to banng tippudi e karallaagal e kattande golle kalfinaandi dowde ɓamtaare dem̄de dee e jan̄de mum en. Ndii njuɓɓudi ine foti faggitaade humpitooji ngenndiiji, diiwaniiji, e adunankooji laaɓtudi paatudi heen.

– lelnugol laabi karallaagal jan̄de baawɗi Yellitde jan̄de/jannginirgal Pulaar, Sooninke e Wolof, tawa ine teskoo keeriide e soklaaji kala heen goomu njoopaangu.

– cubagol jaaɓnirde e ekkinirde kese wonande jan̄de dem̄de Pulaar, Sooninke e Wolof.

Kuulal 70 : Tiidtingol jan̄de dem̄de kode jannginteede he nder Tippudi nehdi e jan̄de leydi ndii foti tuugnaade ko he cubande garooje dee :

– lelnugol wonorde tuugorde wonande jan̄de dem̄de kode, haa teenji noon e farayse e engele ;

– lelnugol laabi karallaagal jan̄de baawɗi wallitde moȳyitinde jan̄de/jannginirgal dee dem̄de e tuugnaade e donje e golle e paandaale de heen demngal koɗal kala dottanaa he nder tippudi nehdi e jan̄de leydi ndii.

– beydugol kuutoragol jaaɓnirde e ekkinirde kese ngam wallitde jan̄de/janngirgal dem̄de kode.

CINNDOL HE SARIYA KUCCAM

Hade dem̄de neeniije de ngonaa arab dee heblaade janngireede, kuule garooje dee yettaama :

Wonande jan̄de dem̄de ngenndiije :

– Cosgol njuɓɓudi mbellitiindi kalfinaandi Yellitde dem̄de ngenndiije kalfinaandi :

– dowde koolkisagol jan̄de dem̄de ngenndiije e heblude kuufotodingol mum en ;

– Lelnude e dowde peeje jannginirgal dem̄de he nder Tippudi nehdi e jan̄de ngenndi ndii ;

Ndii njuɓɓudi maa sosoye ko leeli fof lebbi tati caggal caaktugol oodoo sariya.

. Udditgol dufe jarriborde gadane he dem̄de ngenndiije ko leeli fof he udditgol ekkolaaji oktoobar 2024 ;

. Jan̄de he dem̄de ngenndiije huuɓtodintee ko caggal Yeewndo e gardagol njuɓɓudi kalfinaandi Yellitgol dem̄de ngenndiije e caggal nde beto tuugiingo he ganndal e gardagol haralleeɓe heɓtinaaɓe holliti juumtugol jarribo ngoo ;

. Puɗɗagol jarribo janngingol dem̄de ngenndiije dee yimɓe ɓe kaalataa deen dem̄de, so leelii e lewru oktoobar 2024 caggal Yeewndo e gardagol njuɓɓudi kalfinaandi Yellitgol dem̄de ngenndiije e caggal nde beto tuugiingo he ganndal e gardagol he haralleeɓe heɓtinaaɓe holliti juumtugol jarribo ngoo ;

. Hade jan̄de dem̄de ngenndiije dee huuɓtodineede, fannuuji ganndal siyaas

dii nanngintee ko he demngal arab ;

. Ngam wootidinde tippudi ndii fof so dumunna jarribo ngoo joofii, donje de njuɓɓudi kalfinaandi Yellitgol jan̄de dem̄de ngenndiije gaadoraade jeyeede he golle juɓɓule godde baade no Duɗal karallaagal jan̄de ngenndiwal, Yeewndorde huuɓtodinnde Nehdi e Jan̄de ngenndi, walla dufe keblorde, maa naattine he mum en.

Wonande jan̄de gaggaaji :

. cofte pijirleeje udditooje hakkille maa mbaɗe he dem̄de ngenndiije arab, pulaar, sooninke e wolof ;

. jan̄de gannde e kattande paamgol e kaalgol wadeteer ko he dem̄de ngenndiije ;

. jan̄de alkule arab maa Yellitde ngam janngingol al Buraana tedduɗo oo kam e kattande kuɗagol lawdungol ;

. hitaande sakkitiinde jan̄de gaggaaji maa hiisore no hitaande heblirde jan̄de lesre. Ngaldoo daawal heblo hitaande maa faggito keɓe duɗal Buraana tee maa wontoy daawal keblorgal duubi diɗi. Yeewndo hitaande sakkitiinde heblo wonande jan̄de lesre maa udditoye ko leeli fof he oktoobar 2024, huuɓtodineede hedde kitaale 2030.

Wonande jan̄de lesre :

. maa jan̄de farayse tiidtine no demngal jikkondiral nii ngam wontoyde demngal janngirgal won diin fannuuji siyaas caggal jan̄de lesre. Kuutoragol kelmeendi e peeje eggingol keɓe maa wallitoy nduu eggudu.

. almuɓɓe bennooɓe faade hitaande 4^{ɓere}, 5^{ɓere} e 6^{ɓere} he oktoobar 2023, maa njokku jan̄de mum en he njuɓɓudi jan̄de ɓooyndi ndii, potndi ɗiifde e hitaande 2026.

Wonande jan̄de mecce :

. jan̄de dem̄de ngenndiije (pulaar, sooninke e wolof) maa naatne he janngirde mecce (dufe keblirde jagge laamu, dufe heblo karallaagal e mecce ekn.) ngam wallitde jikkondiral he yimɓe nokkuuji dii nder golle de laamu halfini dum en, kam e nder golle mecce mum en.

Wonande caggal jan̄de lesre:

. to kolees, doge ummoriide he daawal cabborgal jan̄de lesre maa njoof caggal timmingol oodoo tolno.

. to liisee, mbayliigu/kebingol cate ngol maa waaw fuddeede so leelii he naatirde 2024.

*So Alla jabii maa en njaltinoy
he tonngoode Fooyre
Bamtaare paade, sariya
kuccam jan̄de oo fof*

Fulo Bookara Aamadu Bah